

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในและนอกโครงการการศึกษา เพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทเกี่ยวกับบทบาทของครูในการพัฒนาชนบท ตลอดจนปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานพัฒนาชนบท
2. เปรียบเทียบบทบาทของครูในการพัฒนาชนบทที่ปฏิบัติจริงตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในและนอกโครงการการศึกษา เพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท
3. เปรียบเทียบบทบาทของครูในการพัฒนาชนบทที่ปฏิบัติจริงตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในและนอกโครงการการศึกษา เพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท
4. เปรียบเทียบบทบาทของครูในการพัฒนาชนบทที่ปฏิบัติจริงตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในและนอกโครงการการศึกษา เพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครูที่สอนในระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดราชบุรี โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างประชากรเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในโครงการการศึกษา เพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท

2. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่นอกโครงการการศึกษา เพื่อพัฒนาหมู่บ้านใน

เขตชนบท

3. ครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในโครงการการศึกษา เพื่อพัฒนาหมู่บ้านใน เขตชนบท

4. ครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่นอกโครงการการศึกษา เพื่อพัฒนาหมู่บ้านใน เขตชนบท

รวมกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งหมด 468 คน และเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนมาได้ครบ

ทั้ง 468 ฉบับ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อความเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 เป็นข้อความเกี่ยวกับบทบาทของครูในการพัฒนาชนบทที่ปฏิบัติจริงตามความเห็นของผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษามี 5 ด้าน ดังนี้ ด้านการศึกษาและนันทนาการ ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านสุขภาพและอนามัย ด้านการเมืองและการปกครอง ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า

ตอนที่ 3 เป็นข้อความเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของครูในการพัฒนาชนบท และข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าและแบบปลายเปิด

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามและเก็บกลับคืนด้วยตนเอง โดยขอความร่วมมือกับทางสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดราชบุรี จัดอาจารย์ฝ่ายธุรการนำทางไปเก็บข้อมูล 1 ท่าน ซึ่งเก็บรวบรวมแบบสอบถามได้สมบูรณ์ และครบถ้วนทั้ง 468 ฉบับ จากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยทางสถิติดังนี้

1. ข้อมูลที่เป็นสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ
2. บทบาทที่ปฏิบัติจริงในการพัฒนาชนบทตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในและนอกโครงการการศึกษา เพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายชื่อในแต่ละด้าน
3. เปรียบเทียบความแตกต่างบทบาทที่ปฏิบัติจริงในการพัฒนาชนบท ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนที่อยู่ในและนอกโครงการการศึกษา เพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท วิเคราะห์โดยใช้ค่าทดสอบค่าที (t-test)
4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชนบทของผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในและนอกโครงการการศึกษา เพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายชื่อในแต่ละด้าน
5. รวบรวมและสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชนบทของผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในและนอกโครงการการศึกษา เพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท

สรุปผลการวิจัย

ในการสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยได้แยกกล่าวสรุปเป็น 4 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ในด้านสถานภาพส่วนตัวผู้ตอบแบบสอบถามของผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในและนอกโครงการการศึกษา เพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท สรุปได้ว่า ครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 468 คน เป็นครูที่อยู่ในโครงการ กศ.พช. คิดเป็นร้อยละ 30.8 เป็นครูที่อยู่นอกโครงการ กศ.พช. คิดเป็นร้อยละ 69.2 อยู่ในตำแหน่งผู้บริหาร ร้อยละ 25.9 เป็น ครูผู้สอน

ร้อยละ 74.1 เป็นเพศชาย ร้อยละ 46.8 เป็นหญิง ร้อยละ 53.2 อายุของครูอยู่ระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 53.8 รองลงมาอยู่ในระหว่างอายุ 41-50 ปี ร้อยละ 23.7 ภูมิลำเนาสูงสุด มีปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ร้อยละ 84.6 รองลงมาคือ ป.กศ.สูง หรือเทียบเท่า ร้อยละ 9.2 การนับถือศาสนา นับถือศาสนาพุทธมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 96.8 รองลงมา นับถือศาสนาคริสต์ ร้อยละ 3.2 สถานภาพทางการสมรส มีคู่สมรส ร้อยละ 74.5 เป็นโสด ร้อยละ 20.7 อายุราชการอยู่ในระหว่าง 15 ปี มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 43.4 รองลงมา มีอายุราชการ 11-15 ปี ร้อยละ 30.3 ระยะเวลาทำงานในโรงเรียนปัจจุบันอยู่ในระยะเวลา 1-5 ปี มากที่สุดคิดเป็น ร้อยละ 44.0 รองลงมาอยู่ในระยะเวลา 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.9 (สำหรับผู้บริหารพบว่า ดำรงตำแหน่งผู้บริหารในช่วงไม่เกิน 5 ปี ร้อยละ 52.1) มีภูมิลำเนาเดิมอยู่อำเภอเดียวกับที่ตนสอนอยู่ คิดเป็นร้อยละ 47.4 รองลงมาอยู่อำเภออื่นแต่อยู่ในจังหวัดเดียวกันกับโรงเรียนที่ตนสอนอยู่ร้อยละ 28.4 มีบ้านพักอยู่นอกโรงเรียน ร้อยละ 81.4 และอยู่ห่างจากโรงเรียนน้อยกว่า 6 กิโลเมตร ร้อยละ 60.4 รองลงมาคือ ร้อยละ 15.6 อยู่ห่าง 6-10 กิโลเมตร ทำการสอนต่อสัปดาห์ ร้อยละ 28.8 ถึง 16-20 ชั่วโมง รองลงมา 21-25 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 28.2 งานพิเศษที่ทำนอกเหนือจากการสอน ร้อยละ 44.0 ได้แก่ งานกิจกรรมนักเรียน รองลงมาคือ งานธุรการร้อยละ 35.9 งานพิเศษที่ทำนอกเหนือจากการสอน ร้อยละ 53.0 ใช้เวลา 1-5 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รองลงมา 11-15 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 20.3 โอกาสที่ครูช่วยเหลืองานพิเศษให้แก่ชุมชน ร้อยละ 34.4 เป็นลูกเสือชาวบ้าน รองลงมา ร้อยละ 30.3 เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับกิจการจัดกิจกรรมของหมู่บ้าน

ตอนที่ 2 บทบาทของครูในการพัฒนาชนบทตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในและนอกโครงการการศึกษา เพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท จังหวัดราชบุรี

2.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่ตนเองปฏิบัติจริงในการพัฒนาชนบทของผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในโครงการ กศ.พช.

ผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในโครงการ กศ.พช. มีความคิดเห็น
ว่า ตนเองมีบทบาทในการปฏิบัติงานพัฒนาชนบท รวมทุกด้านอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$)
และเมื่อพิจารณาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในโครงการ กศ.พช.
ในแต่ละด้าน พบว่าการปฏิบัติงานพัฒนาชนบทที่คะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย เป็นอันดับแรกคือ
ด้านสังคมและวัฒนธรรม รองลงมาคือ ด้านสุขภาพและอนามัย ด้านการเมืองและการปกครอง
ด้านการศึกษาและนันทนาการ ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ตามลำดับ

เมื่อแยกพิจารณารายละเอียดแต่ละด้าน พบว่า

2.1.1 ด้านการศึกษาและนันทนาการ โดยรวม พบว่า ผู้บริหารและครู
โรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในโครงการ กศ.พช. มีความคิดเห็นว่าตนเองมีบทบาทปฏิบัติกิจกรรม
อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ให้การสนับสนุนหรือร่วมมือกับหน่วยงาน
อื่น ๆ เช่น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน สาธารณสุข เกษตร ฯลฯ จัดบริการเผยแพร่ความรู้ให้กับ
นักเรียน และประชาชน อยู่ในเกณฑ์มาก รองลงมาคือ กิจกรรมที่มีคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย
อันดับแรกคือให้การสนับสนุนหรือจัดให้มีแหล่งบริการข่าวสารของทางราชการ หรือข่าวสารประจำวัน
เช่น การจัดทำวารสารสิ่งตีพิมพ์ การจัดหอกระจายข่าว อยู่ในเกณฑ์มาก และอันดับสุดท้าย คือ เป็น
ผู้นำหรือร่วมมือกับผู้นำในท้องถิ่นจัดแข่งขันกีฬาภายในหมู่บ้านหรือกีฬาระหว่างหมู่บ้าน อยู่ในเกณฑ์มาก

2.1.2 ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ โดยรวมพบว่า ผู้บริหารและครูโรงเรียน
ประถมศึกษาที่อยู่ในโครงการ กศ.พช. มีความคิดเห็นว่าตนเองมีบทบาทปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในเกณฑ์
ปานกลาง และเมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กิจกรรมที่มีคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรก
คือ จัดสหกรณ์ร้านค้าในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกการจัดสหกรณ์ร้านค้า และเป็นแบบอย่างแ
ประชาชนอยู่ในเกณฑ์มาก รองลงมาคือ สนับสนุนหรือแนะนำให้ประชาชนใช้อาคารสถานที่ของ
โรงเรียนทำ กิจกรรมต่าง ๆ เช่น ใช้เป็นที่อบรม หรือจัดกลุ่มกิจกรรมด้านอาชีพของท้องถิ่น
อยู่ในเกณฑ์มาก และอันดับสุดท้าย คือ มีส่วนร่วมในการจัดตลาดนัด จำหน่ายผลผลิตของนักเรียน
และประชาชนในท้องถิ่น อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

2.1.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยรวม พบว่า ผู้บริหารและครูโรงเรียน

ประถมศึกษาที่อยู่ในโครงการ กศ.พช. มีความคิดเห็นว่าคุณเองมีบทบาทปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในเกณฑ์มาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กิจกรรมที่มีคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ จัดกิจกรรมแสดงออกเกี่ยวกับการตอบแทนผู้มีพระคุณ ปลุกฝังการพัฒนาจิตใจ เช่น การจัดกิจกรรมวันแม่ วันพ่อ วันครู และจัดกิจกรรมร่วมกับประชาชนในวันสำคัญทางศาสนา หรือวันสำคัญทางประเพณี เช่น วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันลอยกระทง วันสงกรานต์ อยู่ในเกณฑ์มาก รองลงมาคือ ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างและเป็นผู้นำในการต่อต้านอบายมุข เพื่อปลุกฝังให้นักเรียนเป็นคนมีคุณธรรมหลีกเลี่ยงอบายมุข เพื่อเตรียมตัวนักเรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป อยู่ในเกณฑ์มาก และอันดับสุดท้ายคือ ส่งเสริมให้มีการจัดพิธีกรรมที่รวบรวมประวัติท้องถิ่น บุคคลสำคัญ ภูษณียสถาน ประเพณี นิทานพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

2.1.4 ด้านสุขภาพและอนามัย โดยส่วนรวมพบว่า ผู้บริหารและครูโรงเรียน

ประถมศึกษาที่อยู่ในโครงการ กศ.พช. มีความคิดเห็นว่าคุณเองมีบทบาทปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในเกณฑ์มาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กิจกรรมที่มีคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ จัดหรือมีส่วนร่วมในการจัดโครงการอาหารกลางวันอย่างมีระบบถูกหลักอนามัย และโภชนาการแก่นักเรียน อยู่ในเกณฑ์มาก รองลงมาคือ จัดกิจกรรมร่วมกับเจ้าหน้าที่อนามัยให้ความรู้ และให้บริการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย เช่น การป้องกันฟันผุ การกินดีมีสุข ให้กับนักเรียนและประชาชน อยู่ในเกณฑ์มาก อันดับสุดท้ายคือ จัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงเด็กแก่ประชาชน อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

2.1.5 ด้านการเมืองการปกครอง โดยส่วนรวมพบว่า ผู้บริหารและครูโรงเรียน

ประถมศึกษาที่อยู่ในโครงการ กศ.พช. มีความคิดเห็นว่าคุณเองมีบทบาทปฏิบัติ กิจกรรมอยู่ในเกณฑ์มาก และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า กิจกรรมที่มีคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ จัดหรือส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อปลุกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียน เช่น การจัดตั้งสภานักเรียน การแบ่งกลุ่มนักเรียนรับผิดชอบงานต่าง ๆ ภายในโรงเรียน อยู่ในเกณฑ์มาก รองลงมาคือ ให้การสนับสนุนหรือเป็นกรรมการเลือกตั้ง กรรมการหมู่บ้าน และการเลือกตั้งระดับชาติ อยู่ในเกณฑ์มาก อันดับสุดท้ายคือ ให้การ สนับสนุนหรือจัดให้มี

การอบรมสัมมนาผู้นำท้องถิ่นโดยเน้นบทบาทและหน้าที่ของผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่ตนเองปฏิบัติจริงในการพัฒนาชนบทของผู้บริหาร และครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่นอกโครงการ กศ.พช.

ผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่นอกโครงการ กศ.พช. มีความคิดเห็นว่าตนเองมีบทบาทในการปฏิบัติงานพัฒนาชนบท โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$) และเมื่อพิจารณาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่นอกโครงการ กศ.พช. ในแต่ละด้านพบว่า มีการปฏิบัติงานพัฒนาชนบทที่คะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ ด้านสังคมและวัฒนธรรม รองลงมาคือ ด้านสุขภาพและอนามัย ด้านการเมืองและการปกครอง ด้านการศึกษาและนันทนาการด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ตามลำดับ

เมื่อแยกพิจารณารายละเอียดของแต่ละด้านพบว่า

2.2.1 ด้านการศึกษาและนันทนาการ โดยรวมพบว่าผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่นอกโครงการ กศ.พช. มีความคิดเห็นว่าตนเองมีบทบาทปฏิบัติงานอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กิจกรรมที่มีคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ให้การสนับสนุนหรือร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน สาธารณสุข เกษตรจัดบริการเผยแพร่ความรู้ให้กับนักเรียนและประชาชน อยู่ในเกณฑ์มาก รองลงมาคือ ให้บริการแนะแนวการศึกษาตลอดจนแนะแนวการประกอบอาชีพ ให้กับนักเรียนและประชาชน อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง อันดับสุดท้าย คือ ให้บริการ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เช่น สนามเด็กเล่น สวนดอกไม้ อยู่ในเกณฑ์น้อย

2.2.2 ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ โดยรวมพบว่าผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่นอกโครงการ กศ.พช. มีความคิดเห็นว่าตนเองมีบทบาทปฏิบัติงานอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กิจกรรมที่มีคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ จัดสหกรณ์ร้านค้าในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกการจัดสหกรณ์ร้านค้า และเป็นแบบอย่างแก่ประชาชน อยู่ในเกณฑ์มาก รองลงมาคือ สนับสนุนหรือแนะนำให้ประชาชนใช้อาคารสถานที่

ของโรงเรียนจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ๑. ใช้เป็นที่อบรมหรือจัดกลุ่มกิจกรรมอาชีพของท้องถิ่น อยู่ใน
ในเขตพื้นที่ปานกลาง อันดับสุดท้าย คือ มีส่วนร่วม ในการจัดตลาดนัดจำหน่ายผลผลิตของนักเรียนและ
ประชาชนในท้องถิ่น อยู่ในเกณฑ์น้อย

2.2.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยรวมพบว่า ผู้บริหารและครูโรงเรียน
ประถมศึกษาที่อยู่นอกโครงการ กศ.พช. มีความคิดเห็นว่าคุณเองมีบทบาทในการปฏิบัติกิจกรรม
อยู่ในเกณฑ์มาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กิจกรรมที่มีคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย
อันดับแรกคือ จัดกิจกรรมร่วมกับประชาชนในวันสำคัญทางศาสนา และทางประเพณี เช่น
วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันลอยกระทง วันสงกรานต์ อยู่ในเกณฑ์มาก รองลงมาคือ
จัดกิจกรรมแสดงออกเกี่ยวกับการตอบแทน ผู้มีพระคุณ ปลุกฝังการพัฒนาจิตใจ เช่น การจัด
กิจกรรมวันแม่ วันพ่อ วันครู อยู่ในเกณฑ์มาก อันดับสุดท้าย คือ ส่งเสริมให้มีการจัดพิพิธภัณฑ์
รวบรวมประวัติศาสตร์ บุคคลสำคัญ บุชเนียสถาน ประเพณี นิทานพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน
อยู่ในเกณฑ์น้อย

2.2.4 ด้านสุขภาพและอนามัย โดยรวม พบว่า ผู้บริหารและครูโรงเรียน
ประถมศึกษาที่อยู่นอกโครงการ กศ.พช. มีความคิดเห็นว่าคุณเองมีบทบาทในการปฏิบัติกิจกรรม
อยู่ในเขตพื้นที่ปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กิจกรรมที่มีคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย
อันดับแรก คือ จัด หรือมีส่วนร่วมในการจัดโครงการอาหารกลางวันให้บริการอาหารกลางวันอย่างมี
ระบบและถูกหลักอนามัย และโภชนาการแก่นักเรียน อยู่ในเกณฑ์มาก รองลงมาคือ จัดกิจกรรมร่วมกับ
เจ้าหน้าที่อนามัย ให้ความรู้ และให้บริการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย เช่น การป้องกันฟันผุ การกินดีมีสุข
ให้กับนักเรียนและประชาชน อยู่ในเกณฑ์มาก อันดับสุดท้าย คือ ให้การสนับสนุนการจัดตั้งสหกรณ์ยา
ประจำหมู่บ้าน โดยให้ครู นักเรียน และประชาชน ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบและใช้บริการจาก
สหกรณ์ยา อยู่ในเขตพื้นที่ปานกลาง

2.2.5 ด้านการเมืองและการปกครอง โดยรวมพบว่า ผู้บริหารและครู
โรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่นอกโครงการ กศ.พช. มีความคิดเห็นว่าคุณเองมีบทบาทในการปฏิบัติ
กิจกรรมอยู่ในเขตพื้นที่ปานกลาง และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า กิจกรรมที่มีคะแนนเฉลี่ยจากมากไป
หาน้อยอันดับแรก คือ จัดหรือส่งเสริมการจัดกิจกรรมปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียน เช่น การจัด
สถานักเรียน

การแบ่งกลุ่มนักเรียนรับผิดชอบงานต่าง ๆ ภายในโรงเรียน อยู่ในเกณฑ์มาก รองลงมาคือ ให้การสนับสนุนหรือเป็น กรรมการในการเลือกตั้งกรรมการหมู่บ้าน และการเลือกตั้งระดับชาติ อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง อันดับสุดท้าย คือ ให้การสนับสนุนหรือจัดให้มีการอบรมสัมมนาผู้นำท้องถิ่น โดยเน้นบทบาทและหน้าที่ของผู้ใช้ในการช่วยพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

ตอนที่ 3 ผลของการเปรียบเทียบบทบาทของครูในการพัฒนาชนบท ตามความคิดเห็นของ ผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่นอกโครงการการศึกษา เพื่อพัฒนา หมู่บ้านในเขตชนบท

3.1 ผลการเปรียบเทียบบทบาทในการพัฒนาชนบท ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่นอกโครงการ กศ.พช. พบว่า

ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่นอกโครงการ กศ.พช. มีความคิดเห็น ว่า ตนเองมีบทบาทในการพัฒนาชนบทโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ ระดับ .05

3.1.2 ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ พบว่า กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ อยู่ในโครงการ กศ.พช. มีบทบาทในการปฏิบัติงานสูงกว่ากลุ่มผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ที่อยู่นอกโครงการกศ.พช. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.1.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ อยู่ในโครงการ กศ.พช. มีบทบาทในการปฏิบัติงานสูงกว่ากลุ่มผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ที่อยู่นอกโครงการ กศ.พช. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.1.4 ด้านสุขภาพและอนามัย พบว่า กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ที่อยู่ในโครงการ กศ.พช. มีบทบาทปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันกับกลุ่มผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษานอกโครงการ กศ.พช. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.1.5 ด้านการเมืองและการปกครอง พบว่า กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในโครงการ กศ.พช. มีบทบาทในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันกับกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่นอกโครงการ กศ.พช. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 ผลการเปรียบเทียบบทบาทในการพัฒนาชนบท ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่กับนอกโรงเรียน กศ.พช. พบว่า

ครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่กับนอกโครงการ กศ.พช. มีความคิดเห็นว่าตนเองมีบทบาทในการพัฒนาชนบทโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อยู่ 3 ด้าน คือ ด้านการศึกษาและนันทนาการ ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ด้านสุขภาพและอนามัย

เมื่อแยกพิจารณารายละเอียด ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นในการพัฒนาชนบทในแต่ละด้านพบว่า

3.2.1 ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ พบว่า กลุ่มครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในโครงการ กศ.พช. มีบทบาทในการปฏิบัติงานสูงกว่ากลุ่มครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่นอกโครงการ กศ.พช. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อยู่ 6 ข้อ และกลุ่มครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่นอกโครงการ กศ.พช. มีบทบาทในการปฏิบัติงานสูงกว่ากลุ่มครูโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการ กศ.พช. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อยู่ 1 ข้อ

3.2.2 ด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า กลุ่มครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในโครงการ กศ.พช. มีบทบาทในการปฏิบัติงานสูงกว่ากลุ่มครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่นอกโครงการ กศ.พช. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2.3 ด้านสุขภาพและอนามัย พบว่า กลุ่มครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในโครงการ กศ.พช. มีบทบาทในการปฏิบัติงานสูงกว่ากลุ่มครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่นอกโครงการ กศ.พช. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2.4 ด้านการเมืองและการปกครอง พบว่า กลุ่มครูโรงเรียนประถมศึกษา

ที่อยู่ในโครงการ กศ.พช. มีบทบาทในการปฏิบัติงานสูงกว่ากลุ่มครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่นอกโครงการ กศ.พช. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 ผลการเปรียบเทียบบทบาทในการพัฒนาชนบท ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่กับนอกโครงการ กศ.พช. พบว่า

ผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในโครงการ กศ.พช. มีความคิดเห็น ว่า ตนเองมีบทบาทในการพัฒนาชนบทโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อยู่ 3 ด้าน คือ

3.3.1 ด้านการศึกษาและนันทนาการ พบว่า กลุ่มผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในโครงการ กศ.พช. มีบทบาทในการปฏิบัติงานสูงกว่ากลุ่มผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่นอกโครงการ กศ.พช. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3.2 ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ พบว่า กลุ่มผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในโครงการ กศ.พช. มีบทบาทในการปฏิบัติงานสูงกว่ากลุ่มผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่นอกโครงการ กศ.พช. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3.3 ด้านสุขภาพและอนามัย พบว่า กลุ่มผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่นอกโครงการ กศ.พช. มีบทบาทในการปฏิบัติงานสูงกว่ากลุ่มผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่นอกโครงการ กศ.พช. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 4 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานพัฒนาชนบทของผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษา

4.1 ปัญหาและอุปสรรคของผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาในการปฏิบัติงานพัฒนาชนบทในด้านต่าง ๆ ได้แก่

4.1.1 ปัญหาด้านงบประมาณ เป็นปัญหาที่ครูประสบเป็นอันดับแรกในการพัฒนาชนบท และที่เป็นปัญหามากได้ด้านนี้คือ ขาดงบประมาณที่จะใช้สนับสนุนโครงการที่จัดไว้พัฒนาชนบท รองลงมาคือ ขาดวัสดุ อุปกรณ์ที่เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนวิชาชีพแก่ประชาชนในท้องถิ่น

4.1.2 ปัญหาด้านบุคคล เป็นปัญหาที่ครูประสบในเกณฑ์ปานกลางและเป็นปัญหาอันดับที่สองในการพัฒนาชนบทของครู ปัญหาในด้านนี้ที่ประสบมากที่สุด คือ ประชาชนมีความยากจน รายได้น้อย รองลงมาคือ ประชาชนไม่สนใจต่อการให้บริการที่ครูจัด ส่วนปัญหาเกี่ยวกับตัวครูที่ประสบมากที่สุดคือ ครูขาดความรู้ความสามารถที่จะให้บริการแก่ชุมชน เช่น ขาดความรู้ ความถนัดในวิชาชีพที่ใช้แนะนำแก่ประชาชนในท้องถิ่น รองลงมาคือ ครูขาดความรู้ในการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาชนบท

4.1.3 ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นปัญหาที่ครูประสบในเกณฑ์น้อย และเป็นปัญหาที่อยู่ในอันดับที่สาม ในการพัฒนาชนบทของครู ปัญหาในด้านนี้ที่ประสบมากที่สุดคือ ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการในการประสานแผน ประสานกิจกรรม และเวลา ในการทำงานพัฒนาชนบท รองลงมาคือ ขาดทรัพยากร เช่น แหล่งน้ำ ป่าไม้

4.2 ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา เกี่ยวกับการปฏิบัติงานพัฒนาชนบทของผู้บริหาร และครูโรงเรียนประถมศึกษา สรุปรูปจากแบบสอบถามได้ดังนี้

4.2.1 ด้านบุคคล

ก. ประชาชน สรุปรูปได้ว่า ควรให้มีการจัดการศึกษาอกระบบโรงเรียน อบรมวิชาชีพต่าง ๆ ให้ความรู้กับประชาชน ในด้านเยาวชนให้เพิ่มการศึกษาภาคบังคับ เพื่อให้เด็กมีความรู้ขั้นพื้นฐานดีขึ้น นอกจากนี้ให้มีการประชาสัมพันธ์ให้ ประชาชนได้รู้และมีส่วนร่วม ตลอดจนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง โดยเฉพาะ โรงเรียนควรเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชนบท ตลอดจนมีการปลูกฝังค่านิยมให้กับประชาชน โดยเฉพาะที่เป็นเยาวชนเพื่อที่จะได้เป็นผู้ใหญ่

ที่มีคุณภาพในอนาคต

ข. ครู สรุปได้ว่า ครูควรเป็นบุคคลตัวอย่างในสังคม สำคัญในหน้าที่ต่อส่วนรวม เสียสละเวลาในฐานะที่เป็นผู้นำของชุมชน ในการบรรจุแต่งตั้งครู ควรให้เป็นคนในท้องถิ่น และมีความถนัด ความสามารถด้านวิชาชีพพอช่วยอบรมประชาชนได้บ้าง ครูควรเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีทำตัวเข้าถึงประชาชนในท้องถิ่นได้ ควรมิขีวัญและกำลังใจให้กับครูในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมให้ครูได้มีโอกาสได้รับการอบรม ศึกษาหาความรู้ในด้านวิชาการและวิชาชีพเพิ่มเติมตามความเหมาะสมและโอกาส ครูควรมีความสามัคคี

4.2.2 ปัญหาสภาพแวดล้อม สรุปได้ว่า ควรมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้ดีขึ้น เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ชุมชน ผู้นำในท้องถิ่นควรมีบทบาทในการรณรงค์ป้องกันรักษาสภาพแวดล้อมของธรรมชาติไว้ ควรมีการปรับปรุงและสร้างถนน แหล่งน้ำ ไฟฟ้า ให้ทั่วถึงทุกท้องถิ่น มีสุขาภิบาลกำจัดขยะมูลฝอยให้กับหมู่บ้าน

4.2.3 ปัญหางบประมาณ สรุปได้ว่า ควรมีการใช้จ่ายอย่างประหยัด รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณให้ทุกปี ประชาชนและเอกชนร่วมกันช่วยเหลือสละกำลังทรัพย์และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ครู เสียสละแรงงาน กำลังความคิด และเงินช่วยงบประมาณของทางราชการ

4.2.4 ปัญหาอื่น ๆ สรุปได้ว่า ควรเน้นให้ความรู้กับประชาชน ให้ประชาชนช่วยเหลือตนเองได้ พึ่งตนเองได้ ข้าราชการเองต้องเป็นผู้ที่รู้จักหน้าที่ของตนเองพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาทุกอย่าง ทำงานอย่างมีคุณธรรม เห็นความสำคัญของส่วนรวม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยทำให้ทราบข้อเท็จจริง ซึ่งควรนำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

1. ผลจากการศึกษาสถานภาพของครูโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า

ครูโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย แต่จำนวนที่ต่างกันไม่มากนัก และส่วนมากมีอายุอยู่ระหว่าง 31-40 ปี ซึ่งในวัยนี้เป็นวัยผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบในการทำงานดี เพราะเข้าสู่วัยผู้ใหญ่เต็มตัว มีประสบการณ์ในการทำงาน ทำให้เกิดความเชื่อถือศรัทธากับประชาชนง่ายขึ้น ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาหลักของประชาชนในเขตพื้นที่ที่ครูปฏิบัติงานอยู่ จึงไม่เป็นปัญหาอีกด้านหนึ่งในการพัฒนาชนบท สำหรับวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ นับว่าครูกลุ่มนี้มีความรู้ในระดับเพียงพอที่สามารถชี้แนะและแนะนำนักเรียนและประชาชนทั่วไปได้ (จารุวรรณ วัฒนกุล, 2526) จากการที่ครูส่วนใหญ่มีคู่สมรสแล้ว จึงมีผลทำให้การทำงานเพื่อพัฒนาชนบททำได้ไม่เต็มที่เท่าที่ควร เพราะมีภาระทางครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สะอาด พงอินทร์ (2527) ที่พบว่าครูส่วนมากมีคู่สมรสถึง ร้อยละ 68.80 ทำให้เสียสละเวลาทำงานได้ไม่เต็มที่

ในด้านระยะเวลาทำงานครูประถมศึกษาทำงานมากกว่า 15 ปี นับว่ามีประสบการณ์ในการทำงานมานานพอสมควร ยังพบว่าส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในโรงเรียนปัจจุบันอยู่ในระยะ 1-5 ปี และสำหรับกรณีของผู้บริหารยังพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระยะแรกที่เริ่มเข้ารับตำแหน่งผู้บริหาร แต่ไม่เป็นปัญหาในการพัฒนาชนบท เพราะพบว่าส่วนใหญ่แล้วทำงานอยู่ในภูมิภาคเดิมของตนเอง สำหรับบ้านพักก็ยังพบอีกว่า ส่วนใหญ่จะมีบ้านพักอยู่นอกบริเวณโรงเรียน แต่โดยมากไม่ไกลเกิน 5 กิโลเมตร แสดงว่าครูส่วนใหญ่เป็นสมาชิกเดียวกันกับประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ย่อมเข้าใจในสภาพปัญหา และเป็นที่รู้จักเป็นอย่างดีกับประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ทำให้มีโอกาสดำเนินการเข้าถึงประชาชน และเป็นกำลังในการพัฒนาหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี

ด้านเวลาในการทำงานพบว่า ครูส่วนใหญ่มีภารกิจหลักคือ การสอนอยู่เต็มทีคือ 16-25 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ นอกจากนี้ยังพบว่าต้องทำงานพิเศษนอกเหนือจากการสอน ได้แก่ งานธุรการ งานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานฝ่ายปกครอง งานอาคารสถานที่ งานห้องสมุด สิ่งเกิดได้ว่าครูมีเวลาว่างพอทำกิจกรรมพิเศษได้ไม่มากนัก จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้งานพัฒนาชนบทของครูยังไม่ได้ผลเต็มที่และจากการวิจัยของ สิรินา กระสาทอง (2530) พบว่า ครูส่วนใหญ่ทำการสอนสัปดาห์ละ 21-25 ชั่วโมง และผลของการปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาชนบทของครูก็พบว่าอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง แสดงให้เห็นว่าเวลาเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการทำงานของครู

ที่ช่วยพัฒนาชนบทได้ไม่มากเท่าที่ควร

2. บทบาทที่ปฏิบัติจริงของครูโรงเรียนประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในและนอกโครงการ กศ.พช.

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในโครงการ การศึกษา เพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท มีความคิดเห็นว่าตนเองมีบทบาทในการพัฒนาชนบทโดย ส่วนรวมอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$) ในขณะที่เดียวกันผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษา ที่อยู่นอกโครงการ กศ.พช. ก็มีความคิดเห็นที่ตนเองมีบทบาทในการพัฒนาชนบทอยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$) ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ สะอาด พวงอินทร์ (2527) ที่พบว่า ครูและ ผู้บริหารการศึกษา มีบทบาทปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนในเขตชนบทรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริมา กระสาทอง (2530) ที่พบว่า ครูมีการรับรู้ว่าได้มีการ ปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนในทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจจะ เป็นเพราะครูในโรงเรียนประถมศึกษา กอปรด้วยมีบทบาทในการพัฒนาชนบทตั้งแต่แผนการศึกษาฉบับที่ 5 (สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2526) กำหนดให้โรงเรียนประถมศึกษาทุกโรงเรียนมีบทบาทเหมือนโรงเรียนชุมชนเพื่อช่วยพัฒนา ชนบท ทำให้ครูต้องมีหน้าที่ให้การศึกษาและบริการแก่ชุมชน แต่จากการศึกษาวิจัยพบว่า ครูยังมี อุปสรรคคือสำคัญ คือ ในเรื่องของเวลา ครูมีภาระกิจหน้าที่หลักในการสอนเต็มที่ และยังมีภาระ ของครอบครัวอีก จึงเป็นสาเหตุให้ครูมีบทบาทในการพัฒนาชนบทอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

เมื่อพิจารณาถึงบทบาทในการพัฒนาชนบทในแต่ละด้านปรากฏผลดังนี้

บทบาทในการพัฒนาชนบทด้านการศึกษาและนันทนาการ ของผู้บริหารและครู โรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในและนอกโครงการ กศ.พช. มีความคิดเห็นที่ตนเองมีบทบาทใน การพัฒนาชนบทด้านการศึกษาและนันทนาการอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในและนอกโครงการ กศ.พช. มีความคิดเห็น ว่า ตนเองมีบทบาทในการให้การสนับสนุนหรือให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น ศูนย์การ ศึกษาออกโรงเรียน สาธารณสุข เกษตร วัตถุประสงค์ บริการเผยแพร่ความรู้ให้กับนักเรียนและประชาชน

มากที่สุด ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ สิริมา กระสาทอง (2530) ที่พบว่า กิจกรรมที่ครูทำมากที่สุด ในด้านนี้คือ การร่วมมือกับหน่วยงานอื่นให้การศึกษาในเวลาแก่ผู้ใหญ่และเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ไพโรจน์ สุจินดา (2532) ที่กล่าวว่า " การให้การศึกษาแก่ประชาชนนั้น นอกจากจะเป็นด้านวิชาการแล้ว ยังควรมีการให้ความรู้ในด้านอื่น ๆ ทุกด้าน ทั้งด้านอาชีพ สุขภาพ อารมณ์ และการพัฒนาชนบทในปัจจุบันยังเป็นรูปแบบผสมผสานกัน " ดังนั้นครูประถมศึกษาที่มีหน้าที่ และบทบาทในการพัฒนาชนบท จึงควรมีการประสานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อขอความร่วมมือช่วยกันพัฒนาชนบท ให้งานดำเนินการไปด้วยดี และประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการทำงาน

บทบาทในการพัฒนาชนบทด้านเศรษฐกิจและอาชีพของผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในและนอกโครงการ กศ.พช. มีความคิดเห็นที่ตนเองมีบทบาทในการพัฒนาชนบท ในด้านเศรษฐกิจและอาชีพ อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทั้งผู้บริหารและครูที่อยู่ในและนอกโครงการ กศ.พช. ต่างมีบทบาทในการปฏิบัติงานด้านจัดสหกรณ์ร้านค้าในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกการจัดสหกรณ์ร้านค้า และเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุวรรณ วัฒนกุล (2526) สะอาด พงอินทร์ (2527) สิริมา กระสาทอง (2530) ซึ่งต่างก็พบว่า กิจกรรมที่มีการปฏิบัติมากในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจคือ การจัดสหกรณ์ร้านค้าในโรงเรียน เพื่อเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนและประชาชนทั่วไป ทั้งนี้เป็นเพราะในปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมงานสหกรณ์โดยจัดให้มีการเรียนการสอน เกี่ยวกับเรื่องสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษา และยังมีส่งเสริมให้มีการจัดตั้งร้านฝึกการสหกรณ์หรือเรียกว่า "ร้านสหการ" เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนและครู ตลอดจนผู้ปกครองได้ฝึกหัดการดำเนินงานสหกรณ์ (วิริยฤทธิ์ วิเชียรโชติ และนาลเพ็ญ วิเชียรโชติ, 2528) และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ก็ให้ความสนับสนุนด้านสหกรณ์โรงเรียน จัดให้มีโครงการสหกรณ์ขึ้นภายในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด และโครงการประกวดสหกรณ์ร้านค้าของโรงเรียนเป็นประจำทุกปีในระดับต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มโรงเรียน ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ ทำให้ครูโรงเรียน

ประถมศึกษาต้องมีบทบาทในการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนให้แก่นักเรียน และประชาชนที่สามารถเข้ามาใช้บริการของโรงเรียน สามารถซื้อสินค้าในราคาถูกกว่าท้องตลาด และยังมีกำไรมากกว่า และผลประโยชน์อื่น ๆ เช่นเดียวกับสหกรณ์ทั่ว ๆ ไป เช่น การกู้ยืมเงินมาลงทุนในการเสริมรายได้ให้กับครอบครัวในอัตราดอกเบี้ยต่ำ หรือไม่คิดดอกเบี้ย ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้เกิดการคิดริเริ่มในการประกอบอาชีพให้กับนักเรียน และสมาชิกสหกรณ์ ได้มีการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ให้มีงานทำและรายได้ดีขึ้น

บทบาทในการพัฒนาชนบทด้านสังคมและวัฒนธรรมของผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในและนอกโครงการ กศ.พช. มีความคิดเห็นว่าตนเองมีบทบาทในการพัฒนาชนบทในด้านสังคมและวัฒนธรรมอยู่ในเกณฑ์มาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การจัดกิจกรรมร่วมกับประชาชนในวันสำคัญทางศาสนาหรือวันสำคัญทางประเพณี เช่น วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันลอยกระทง วันสงกรานต์ ฯลฯ และกิจกรรมแสดงออก เกี่ยวกับการตอบแทนผู้มีพระคุณ บลูกฝังการพัฒนาจิตใจ เช่น การจัดกิจกรรมวันแม่ วันพ่อ วันครู เป็นต้น กิจกรรมทั้งสองนี้ผู้บริหารและครูที่อยู่ทั้งในและนอกโครงการ กศ.พช. มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกันมาก ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ศิริมา กระสาทอง (2530) พบว่า บทบาทในการพัฒนาชุมชนในด้านสังคมและวัฒนธรรม ครูรับรู้ว่าได้ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ซึ่งตรงกับหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ที่ได้กำหนดให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับวันสำคัญทางศาสนา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2525) และในรายงานผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาชนบทยากจน ปี 2526 ของ สบช. ที่พบว่า กิจกรรมที่โรงเรียนจัดมีผลไปถึงชุมชน เช่น จัดศูนย์ส่งเสริมด้านวัฒนธรรมเพื่อให้ประชาชนได้มาใช้ในโรงเรียน โดยการจัดกิจกรรมวันกตัญญูระลึกถึงพระคุณแม่ และกิจกรรมประเพณีในท้องถิ่น (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2527) อีกทั้งชาวชนบทโดยทั่วไปมีความเชื่อถือศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ เมื่อครูจัดกิจกรรมทางศาสนาขึ้นจึงได้รับความสนใจและร่วมมือจากประชาชนเป็นอย่างดี และยังให้บุตรหลานของตนเองเข้าร่วมกับกรรมทางศาสนาด้วย ดังผลงานของสนอง สุวรรณวงศ์ (2519) ที่ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทและความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับบริการการศึกษาประชาบาล ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา พบว่า กลุ่มกรรมการการศึกษา กลุ่มสมาชิกสภาตำบล และ

ประชาชนทั่วไปต้องการให้นักเรียนได้ร่วมพิธีศาสนา และร่วมกิจกรรมของวัดอย่างใกล้ชิด โดยกิจกรรมเหล่านี้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมาก ดังนั้นจึงมีผลทำให้ครูประถมศึกษาต้องมีบทบาทปฏิบัติกิจกรรมในด้านศิลปะและวัฒนธรรมในเกณฑ์มาก

บทบาทในการพัฒนาชนบทด้านสุขภาพและอนามัย ของผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในและนอกโครงการ กศ.พช. มีความคิดเห็นว่าตนเองมีบทบาทในการพัฒนาชนบทในด้านสุขภาพและอนามัยอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทั้งผู้บริหารและครูที่อยู่ในและนอกโครงการ กศ.พช. ต่างมีความเห็นเหมือนกันว่าตนเองมีบทบาทในกิจกรรม จัดหรือการร่วมในโครงการอาหารกลางวันให้บริการอาหารกลางวันอย่างมีระบบและถูกหลักอนามัย และโภชนาการแก่นักเรียนอยู่ในระดับมากเหมือนกันเป็นเพราะสภาพของประชาชนในชนบทที่ยากจน อดอยาก ขาดอาหาร ทำให้สุขภาพของประชาชนไม่แข็งแรงทาง สบช. จึงได้มุ่งประเด็นในเด็กที่อยู่ในความรับผิดชอบในโรงเรียน โดยให้ทางโรงเรียนจัดตั้งโครงการอาหารกลางวันขึ้น ทุกโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานการศึกษาแห่งชาติ นำนโยบายไปปฏิบัติและมีการติดตามผลงานอย่างสม่ำเสมอ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2531) กิจกรรมที่ปฏิบัติมากอีกกิจกรรมหนึ่งก็คือ จัดกิจกรรมร่วมกันกับเจ้าหน้าที่อนามัยให้ความรู้และให้บริการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย เช่นการป้องกันฟันผุ การกินดีมีสุข ให้กับนักเรียนและประชาชน ดังที่ ทิพาพร วรรณประภา (2524) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการแก้ปัญหาด้านสาธารณสุขในชุมชนว่า "ครูทำหน้าที่โดยช่วยประสานงานกับหน่วยงานทางด้านอนามัยหรือสาธารณสุข" ในท้องถิ่นชนบทมีโรงเรียนประถมศึกษาตั้งอยู่ในท้องถิ่น มีครูที่มีความรู้และอยู่ประจำจึงมีความคล่องตัว และสามารถติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้สะดวกรวดเร็ว อีกทั้งโรงเรียนยังมีความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ที่จะเป็นศูนย์กลางในการให้บริการ ครูจึงสามารถประสานงานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้มากและมีความพร้อมที่จะให้บริการในด้านสุขภาพและอนามัย

บทบาทในการพัฒนาชนบทด้านการเมืองการปกครอง ของผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในและนอกโครงการ กศ.พช. มีความคิดเห็นว่าตนเองมีบทบาทในการ

พัฒนาชนบทด้านการเมืองและการปกครองอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กิจกรรมที่ผู้บริหารและครูทั้งที่อยู่ในและนอกโครงการต่างมีความเห็นเหมือนกันว่าตนเองมีบทบาทปฏิบัติในกิจกรรม จัดหรือส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียน เช่น การจัดตั้งสภานักเรียน การแบ่งกลุ่มนักเรียนรับผิดชอบงานต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ฯลฯ อยู่ในเกณฑ์มาก ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากทางสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดโครงการประชาธิปไตยให้โรงเรียนดำเนินการ และเป็นกิจกรรมที่ครูสามารถทำได้ง่าย เพราะตรงกับหน้าที่ของผู้มีอาชีพครู นอกจากนี้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เป้าหมายข้อหนึ่งของการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่กล่าวว่า "เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ ล้อมนัสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ตระหนักในภาระหน้าที่รับผิดชอบ ปฏิบัติตามขอบเขตแห่งสิทธิเสรีภาพของตน และของผู้อื่น" (กระทรวงศึกษาธิการ, 2523) และสอดคล้องกับสรุปผลการประชุมทางวิชาการของสมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย (2527) เรื่อง สังคมไทยต้องการอะไรจากการศึกษาในทางการเมืองซึ่งผลสรุปออกมาเป็นตัวอย่างได้ว่า "ควรเน้นในเรื่องการปกครองของไทย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และจะต้องเน้นให้ทุกคนมีศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย" ในด้านกิจกรรมที่ควรจัดในสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย สามารถจัดได้โดยส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

3. ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานในการพัฒนาชนบทของ
ผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษา

3.1 ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชนบทของผู้บริหารและครู
โรงเรียน

3.1.1 ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชนบทเป็นอันดับแรกที่ครูประสบ
และอยู่ในระดับแรกคือ ปัญหาด้านงบประมาณ และที่เป็นปัญหาสำคัญได้แก่ ขาดงบประมาณที่จะใช้
สนับสนุนโครงการที่จัดไปพัฒนาชนบท ทั้งนี้เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดบทบาทให้ทุก
โรงเรียนเป็นโรงเรียนชุมชน เพิ่มบทบาทในการบริการชุมชน โดยมีได้จัดสรรงบประมาณเพิ่มให้
แต่อย่างใด จึงย่อมเกิดปัญหาอย่างมาก ต่อการทำงานของครูประถมศึกษาจากการที่กองวิชาการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ รายงานการประเมินโครงการปรับปรุงโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นโรงเรียนชุมชน พ.ศ. 2524 โดยสรุปได้ว่า ในจำนวนปัญหาที่สำคัญ 11 ประการพบว่า ปัญหาด้านงบประมาณ เป็นปัญหาอันดับ 2 ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินงานของชุมชน (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2526) ทำให้เกี่ยวข้องถึงการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นเครื่องมือส่งเสริมและสนับสนุนวิชาชีพแก่ประชาชนในท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอน ถึงแม้ว่าหลักสูตรเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาชนบท แต่หลักสูตรที่ใช้ยังขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ (สมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, 2517) โรงเรียนประถมศึกษานอกจากงบประมาณของทางราชการแล้ว ไม่มีรายได้อื่นมาสนับสนุน เพราะการศึกษาระดับนี้เป็นการศึกษาที่ให้เปล่า โรงเรียนประถมศึกษาของรัฐบาลจึงไม่สามารถเรียกเก็บเงินบำรุงการศึกษาจากนักเรียนได้ ทำให้ขาดกำลังเงินมาสนับสนุนในการจัดซื้อหรือสร้างวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอต่อการพัฒนาชนบทได้ ปัญหาอันดับสามก็คือจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาชนบทไม่เหมาะสม งบประมาณบางอย่างจัดให้ไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนที่แท้จริง และการแจกหนังสือเรียน อุปกรณ์การเรียนหลังจากทางโรงเรียนทำการสอนไปแล้ว และเด็กนักเรียนซื้อไว้เรียบร้อยแล้ว จึงไม่เป็นการตอบสนองทันความต้องการของนักเรียนได้

ปัญหาด้านตัวบุคคล เป็นปัญหาที่ครูประสบอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และเป็นปัญหาอันดับสองในการปฏิบัติงาน และพบว่าปัญหาที่สำคัญ คือ ประชาชนมีความยากจนหรือมีรายได้น้อย และเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่ง เป็นปัญหาใหญ่ระดับชาติ หากจะพัฒนาประชาชนหรือให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาใด ๆ แล้ว หากไม่แก้ไขเรื่องปากท้องก่อนเรื่องอื่น ๆ ก็จะไม่สามารถกระทำได้ เพราะตราบดีที่ประชาชนยังยากจนปัญหาลูกโซ่อื่น ๆ คือ ความไม่รู้ เจ็บไข้ และเฉื่อยชา ก็จะตามมา ข้อค้นพบนี้ตรงกับงานวิจัยของ ธวัช ทันโตภาส (2521) และของปรีชา เศรษฐธีร และคณะ (2524) ที่พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานบริการชุมชนและพัฒนาชุมชนของครู คือ กรรมการโรงเรียนและคนในชนบทมีฐานะยากจน ทำให้ไม่สามารถร่วมมือและช่วยเหลือในการจัดการศึกษาเพื่อบริการชุมชนได้ นอกจากนี้ยังมีปัญหาประชาชนในหมู่บ้านมีระดับความรู้แตกต่างกัน ปัญหานี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาชนทั่วไปของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเขตชนบทที่ห่างไกลทางรัฐบาลได้ตระหนักถึงความ

สำคัญของปัญหาด้านนี้เช่นกัน สิ่งเกิดได้จากโครงการรณรงค์ผู้ไม่รู้หนังสือ เพื่อลดอัตราผู้ไม่รู้หนังสือลงให้มากที่สุด ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งได้ร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ร่วมมือกันรับผิดชอบโครงการ (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2528) และจากการที่ประชาชนขาดการแสวงหาความรู้ ทำให้ประชาชนมีความคิดไม่ทันต่อเหตุการณ์และไม่มีความรู้ในเชิงเศรษฐกิจ จึงมักถูกเอาเปรียบจากนายทุนได้ง่าย ดังนั้นปัญหานี้จึงควรแก้ไขเพื่อที่จะให้ประชาชนมีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ เพื่อนำไปแสวงหาความรู้ด้านอื่น ๆ ต่อไป (ไพรัตน์ เดชะรินทร์, 2524) ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าปัญหานี้เป็นปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศได้ เพราะการไม่รู้หนังสือหรือการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ก็จะทำให้ประชาชนเหล่านี้ขาดโอกาสที่ศึกษาหาความรู้ทางวิชาการ และอาชีพเพื่อพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น

3.1.2 ประชาชนไม่สนใจต่อการให้บริการที่ครุจัด ก็นับว่าเป็นปัญหาสำคัญของครูอีกประการหนึ่ง เพราะการพัฒนาชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจประสานงานกันทั้ง ผู้ให้และผู้รับการพัฒนาจึงเกิดผลสำเร็จได้ การที่ครูไม่ได้รับความสนใจในกิจกรรมที่จัดนั้น ได้ศึกษาจากแบบสอบถามปลายเปิด พบประเด็นที่สำคัญว่า ครูขาดการประชาสัมพันธ์งานให้ประชาชนได้ทราบถึงผลประโยชน์ของกิจกรรมที่จัด ไม่มีการประสานงานร่วมกันจากหลาย ๆ ฝ่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริผา กระจ่างทอง (2530) ที่พบว่า การขาดความร่วมมือสนับสนุนจากประชาชนในชุมชน เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน เป็นปัญหาที่สำคัญยิ่ง เพราะเป็นอุปสรรคสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชน เพราะการพัฒนาชุมชนจะต้องอาศัยความร่วมมือและสนับสนุนจากประชาชนจึงจะเกิดผลดี และปรัชญา เวสารัชช (2527) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารและครูหากไม่สนใจติดต่อขอความร่วมมือหรือไม่ริเริ่มโครงการใดแล้ว ชาวบ้านก็มักจะไม่สนใจใยดี เพราะขาดความเข้าใจ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การให้ความร่วมมือสนับสนุนจากประชาชนให้มีทัศนคติที่ดี มีความเข้าใจกัน ถูกต้องต่อโรงเรียนและครูจะนำมาซึ่งความร่วมมือในที่สุด ปัญหาที่พบเป็นอันดับต่อมาคือ ประชาชนมีสุขภาพอ่อนแอ เจ็บป่วยเสมอ ปัญหานี้เป็นปัญหาที่สำคัญอีกเช่นกัน สำหรับประชาชนชนบทที่ห่างไกล ที่ความเจริญยังไม่ทั่วถึง และเป็นปัญหาลูกโซ่เนื่องจากความยากจนไปความไม่มีความรู้ ความเจ็บป่วยก็เกิดขึ้นได้ง่ายจากการขาดความรู้ในการดูแลสุขภาพ และเกิดความเหนื่อยชาไม่มีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเองและสังคม ข้อค้นพบนี้ตรงคำกล่าวของ สะอาด หองอินทร์

(2527) ว่า ในชนบทจริง ๆ ยังไม่ได้รับการแก้ไขประชาชนยังต้องเผชิญกับปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ ความไม่รู้ ความขาดแคลนยากจน เพราะถ้าหากประชาชนประสบกับปัญหาเหล่านี้ ยังช่วยเหลือตัวเองไม่ได้สภาพที่ท้อแท้สิ้นหวังแล้ว การพัฒนาด้านอื่น ๆ ก็จะล้มเหลวไปด้วย

ปัญหาเกี่ยวกับครู พบว่าครูไม่มีเวลาในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาชนบท ปัญหานี้เป็นปัญหาที่เกี่ยวกับตัวครูมาก ซึ่งดูจากผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนมากเป็นเพศหญิง และมีครอบครัว เป็นภารกิจที่ต้องดูแลครอบครัวประกอบกับครูส่วนใหญ่มีชั่วโมงสอน 16-25 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ นอกจากนี้มีหน้าที่สอนปกติแล้วยังต้องรับผิดชอบโครงการงานพิเศษต่าง ๆ ของโรงเรียน อีกหลายอย่าง ทำให้ครูไม่มีเวลาเพียงพอที่จะบริการประชาชนในเวลาราชการและนอกราชการได้ ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ ศิริมา กระสาทอง (2530) ที่พบว่า ครูมีชั่วโมงสอนมากทำให้ไม่มีเวลาเพียงพอในการให้บริการแก่ประชาชน ซึ่งเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านพัฒนาชนบท ถึงแม้ว่านโยบายของกระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายให้ครูมีบทบาทในการพัฒนาชนบท ซึ่งครูส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติอยู่แล้ว แต่กิจกรรมที่ครูได้กระทำลงไปยังไม่ได้รับการยอมรับหรือตอบสนองจากหน่วยงานทางการของกระทรวงเอง สิ่งเกิดได้จากไม่มีกำหนดเกี่ยวกับของข้าราชการหน้าที่ของครูให้ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรว่า ครูต้องทำการสอนได้ไม่เกินกี่ชั่วโมง งานพัฒนาชนบทที่ทางกระทรวงมอบหมาย ถือเป็นงานประจำด้านหนึ่งด้วย (ประกอบ ระกิติ, 2527) ทำให้ครูเกิดความสับสนไม่มั่นใจในหน้าที่และไม่มีเวลาเพียงพอที่ปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนให้เกิดผลดียิ่งขึ้น ปัญหาต่อมาคือ ปัญหาครูขาดแคลนความรู้ความสามารถในการบริการแก่ชุมชน ได้แก่ ครูขาดความรู้ความถนัดในด้านวิชาชีพ ที่จะตอบสนองความต้องการให้ประชาชนในท้องถิ่น เนื่องจากโรงเรียนประถมศึกษา ต้องปรับสภาพจากโรงเรียนทั่วไป ให้เข้าสู่บทบาทใหม่ คือ ให้โรงเรียนประถมศึกษาทุกโรงเรียนดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนในลักษณะโรงเรียนชุมชน แต่ทางกระทรวงศึกษาเองมิได้เตรียมความพร้อมแก่บุคลากรในด้านวิชาชีพ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ครูในโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนชุมชนโดยตรงเองก็ประสบกับปัญหาด้าน ขาดบุคลากรด้านอาชีพมากที่สุด เป็นอันดับหนึ่งในกระบวนปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งหมด (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2524) ทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนในด้านพัฒนาชุมชนล้มเหลว ในปัญหาดังกล่าวควรแก้ไขโดยการ

พัฒนาบุคลากรทุกคนในโรงเรียนให้มีความรู้ความสามารถ ในด้านการให้บริการแก่ประชาชนในหลาย ๆ ด้าน

3.1.3 ปัญหาสภาพแวดล้อม เป็นปัญหาที่ครูประสบอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาที่สำคัญในข้อนี้ก็คือ การขาดการประสานงานของหน่วยราชการในการประสานงาน ประสานกิจกรรม และเวลาในการพัฒนาชนบท ปัญหาในเรื่องนี้เนื่องมาจากต่างฝ่ายต่างทำงานของตนเองในหน้าที่ไม่กล้าเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับหน่วยงานอื่น เพราะกลัวจะเป็นการก้าวก่ายหน้าที่ คนไทยเรายังไม่รู้จักการทำงานประสานงานกัน ดังที่ บรรจง ชูสกุลชาติ (อ้างถึงในการประชุมสัมมนาทางวิชาการ จัดโดยสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, 2527) ได้พูดถึงว่า "การประสานในเมืองไทยที่เป็นอยู่อย่างนี้ เพราะ แทนที่เอางานมาประสานกันเรากลับเอาคนมาประสานกัน เพราะฉะนั้นการประสานงานเกิดขึ้นได้ดีถ้าคนนั้นมีประสบการณ์ร่วมกันมาก่อน เป็นที่น้องกันมาก่อน เป็นเพื่อนฝูงกันมาก่อนแล้ว ไม่เป็นหัวหน้าด้วยกันแล้วประสานได้ดีมีลักษณะนี้เราประสานคนไม่ใช่ประสานงาน" ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2523) ที่พบว่า ปัญหาในการพัฒนาชุมชน เป็นเพราะขาดความร่วมมือและประสานงานจากหน่วยงานอื่น ๆ ดังนั้นการประสานงานควรมีนโยบายและมาตรการที่ชัดเจน ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากร เช่น แหล่งน้ำ ป่าไม้ ปัญหาแหล่งน้ำเป็นปัญหาสำคัญ เพราะอาชีพส่วนใหญ่ของคนไทยคือ เกษตรกรรม โดยเฉพาะในฤดูแล้ง ปัญหาเรื่องน้ำจะมีมากกว่าในระยะอื่น ๆ และเกิดขึ้นเกือบทั่วไปในพื้นที่เกษตรกรรม แม้แต่ป่าไม้เองก็ถูกทำลายไปมาก ทำให้ปัจจุบันเกิดการรณรงค์รักษาป่าไม้และแหล่งน้ำขึ้นอย่างกว้างขวาง ถึงแม้จะมีการปราบปรามผู้ที่ทำลายป่า และกำหนดเขตป่าสงวนขึ้นมาใช้ของทางราชการก็ยังไม่สามารถหยุด ปัญหานี้ได้ ส่วนปัญหาเรื่อง การคมนาคมไม่สะดวกว่าเป็นปัญหาน้อย เป็นเพราะเส้นทางคมนาคมได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว มีการสร้างถนนลาดยางขนาดมาตรฐาน และมีรถเมล์วิ่งผ่านอำเภอและผ่านชุมชน ฉะนั้นการเดินทางไป-มา จึงมีความสะดวกกว่าที่อื่นยกเว้นก็เพียงบริเวณชนบทที่ห่างไกลชุมชนเมืองสภาพยังเป็นทางลูกรัง แต่ก็ เป็นเพียงส่วนน้อยซึ่งเป็นการสอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุวรรณ วัฒนกุล (2526) ที่

พบว่า โรงเรียนบางแห่งตั้งอยู่ไกลชุมชนเมือง ถนนที่เชื่อมต่อระหว่างอำเภอเป็นถนนลูกรังทำให้ การคมนาคมไม่สะดวก

3.2 จากการรวบรวมคำตอบจากคำถามปลายเปิด ของผู้บริหารและครูโรงเรียน ประถมศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะแก้ไขปัญหาและอุปสรรคดังนี้

3.2.1 แนวทางแก้ไขปัญหาด้านบุคคล

ก. แนวทางแก้ไขในด้านประชาชนพบข้อเสนอแนะดังนี้

1. ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ เข้าใจถึงนโยบายเป้าหมาย ของกิจกรรมนั้น ๆ และให้เห็นความสำคัญของการทำงาน เพื่อส่วนรวม พัฒนาจิตใจที่เลิกใน อบายมุข มีความขยัน อดทน และรู้จักช่วยเหลือตนเอง ข้อเสนอแนะดังกล่าว เป็นหน้าที่ของสถาบัน การศึกษาโดยตรงที่จะต้องดำเนินการปลูกฝังความคิดเหล่านี้ตั้งแต่ เด็กที่อยู่ในโรงเรียน

2. ขยายโอกาสทางการศึกษาทางด้านวิชาพื้นฐานให้สูงขึ้น ใน รูปแบบของการศึกษานอกระบบโรงเรียน และในระบอบโรงเรียน ข้อเสนอแนะข้อนี้ เป็นสิ่งที่ควร จัดทำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการเจริญก้าวหน้าของวิทยาการต่าง ๆ รุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว ประชาชนในชนบทควรมีความรู้พื้นฐานให้สูงขึ้น เพื่อให้ทันกับความเจริญของชุมชน เมืองอันจะไม่ เป็นข้อได้เปรียบเสียเปรียบในสังคม สถาบันที่รับผิดชอบโดยตรงก็คือสถาบันทางการศึกษาที่ต้อง เร่งจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองให้กับสังคม

3. อบรมความรู้ในด้านวิชาชีพ และหาอาชีพให้กับประชาชน หรือแหล่งจำหน่ายผลผลิตให้กับประชาชน เรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นว่าควรเร่งส่งเสริมอีกประการหนึ่ง เพราะปัญหาใหญ่ก็คือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ เรื่องปากท้องของประชาชน เป็นการแก้ไขปัญหาคน ยากจน และละทิ้งท้องถิ่นได้ ดังนั้นรัฐบาลควรหาทางสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมในด้านนี้เป็นอย่างยิ่ง

ข. แนวทางแก้ไขปัญหของครู พบข้อเสนอแนะคือ

1. ควรจัดให้ครูได้มีโอกาสอบรมสัมมนาให้บ่อยครั้ง เพื่อ เป็น การเพิ่มพูนความรู้และตื่นตัวทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ เพราะการอบรมสัมมนาจะเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายปฏิบัติการจะเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่าง ฝ่ายบริหารกับฝ่ายปฏิบัติการ ซึ่งจะเป็นโอกาสอันดีของผู้บริหารที่จะได้รับทราบปัญหา จากฝ่าย

ปฏิบัติการและในขณะที่เดียวกันฝ่ายปฏิบัติการก็ได้รับแนวความคิด ความรู้ที่จะนำมาแก้ไขปัญหาก็กับชุมชนต่อไป

2. ครูควรเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบสูงในการทำงานและเป็นผู้ที่เสียสละ จากบทบาทของครูเป็นผู้นำของชุมชน และมีภาระหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนโดยปริยายในสภาพแวดล้อมของชุมชนนั้น ๆ เพราะครูเป็นผู้ที่ประชาชนถือว่ามีความรู้ที่สามารถสั่งสอนคนได้อยู่ในชุมชนโดยเฉพาะชุมชนชนบท ชาวบ้านจะมีศรัทธาในตัวครูมาก ดังนั้นครูจึงต้องทำตัวให้เป็นตัวอย่างแก่ชุมชน และเป็นผู้ที่มีความเสียสละสูง ดังนั้นเพื่อเป็นกำลังใจให้กับครู และครูเอง เศรษฐกิจก็ไม่ดีพอ เป็นสาเหตุทำให้การช่วยเหลือชุมชนไม่ดีพอ จึงควรมีการปรับปรุงสวัสดิการของครูให้มีค่าเบี้ยเลี้ยงค่าตอบแทนที่ออกไปช่วยเหลือชุมชน

3. ครูควรเป็นบุคคลในท้องถิ่นนั้น ๆ ในการย้ายครู ควรคำนึงถึงภูมิลาเนาเดิมของครู และหากเป็นไปได้ควรพิจารณาครูที่มีความรู้ในด้านวิชาชีพ เพื่อที่จะให้มาช่วยเหลือชุมชนในด้านวิชาชีพให้กับประชาชนได้คล่องตัวขึ้น

3.2.2 ข้อเสนอแนะปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

1. เน้นให้ผู้นำในท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พระ ให้ได้เข้ามามีบทบาทเป็นผู้นำในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นกำลังสำคัญในชุมชนที่สามารถนำออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาเป็นอย่างดี เพราะชาวบ้านมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่เป็นทุนเดิม

2. จัดสุขาภิบาลในชุมชนให้ดี มีแหล่งกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ สร้างนิสัยรักความสะอาดให้กับประชาชน วันสาธารณสุขภาค เช่น น้ำ ไป ให้ทั่วถึง และเพียงพอต่อความต้องการของชุมชน เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตอยู่อย่าง เป็นสุขให้กับประชาชนได้ ความต้องการในสิ่งเหล่านี้เป็นความต้องการพื้นฐานของคน คือ การมีความเป็นอยู่ดี มีการกินดีอยู่ดีในสภาพของท้องถิ่น เป็นการพัฒนาชนบทอีกรูปแบบหนึ่งคือการบังเกิดความพึงพอใจในความเป็นอยู่

3.2.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านงบประมาณ

1. ให้มีการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานที่ทำงานร่วมกัน การใช้งบประมาณควรคำนึงถึงความจำเป็นสูงสุด ดังนั้นควรมีการสำรวจความต้องการของชุมชน

เสียก่อน เพื่อจะได้จัดงบประมาณและกิจกรรมให้ตรงกับความต้องการและเป็นประโยชน์แก่ชุมชนอย่างแท้จริง

2. ในด้านตัวบุคคลควรมีความเสียสละไม่คิดเอาใจเอาเปรียบและหวังผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นของตนเอง ให้ประชาชนซึ่งตนเองให้มากกว่าการคอยหวังพึ่งรัฐบาล เพราะการพัฒนาชนบทยังต้องการพัฒนาและใช้งบประมาณอีกเป็นจำนวนมาก รัฐบาลมีงบประมาณจำกัดไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ทุกเรื่อง ดังนั้นควรปลูกฝังให้ประชาชนช่วยตนเองให้มาก และเมื่อช่วยตนเองได้สังคมก็จะเริ่มดีขึ้นตามไปด้วย เพราะประชาชนก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั่นเอง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไข บทบาทของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ปฏิบัติกิจกรรมในการพัฒนาชนบท ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. กระทรวงศึกษาธิการ ควรสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ครูที่มีบทบาทพัฒนาชนบท เพราะต้องเป็นการเพิ่มงาน และการหน้าที่ให้กับครู โดยการให้ค่าตอบแทนตามความเหมาะสม เช่น เบิกค่าใช้จ่ายในการทำงานได้ตามความเป็นจริง จัดสวัสดิการต่าง ๆ เช่น พานะในการใช้เดินทาง หรือที่พักอาศัยให้เพียงพอและทั่วถึง และควรกำหนดขอบข่ายและบทบาทของครูลงไปอย่างชัดเจนว่าการพัฒนาชนบท เป็นภาระหน้าที่ของครูในการพัฒนาชนบท ให้เป็นที่ยอมรับและให้ความสำคัญต่อบทบาทในการพัฒนาชนบทของครู และถือว่าเป็นส่วนสำคัญในการพิจารณาความดีความชอบ

2. โรงเรียนควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างครูกับชุมชน และโรงเรียนควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากชุมชน โดยการเข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาด้านการศึกษาตามงานที่ตนเองถนัด หรือการเชิญวิทยากรมาให้การอบรมในด้านอาชีพแก่นักเรียน และประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น กิจกรรมด้านศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีของท้องถิ่น

3. ในการทำงานควรมีการประสานงานหรือขอความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบท โดยมีการกำหนดให้มีแนวทางและจุดมุ่งหมายในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ตลอดจนมีการติดตามผลงาน และประเมินผลงานทุกครั้ง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในและนอกโครงการ กศ.พช. ในจังหวัดที่อื่น เพื่อจะได้มีข้อมูลมาศึกษาหาข้อดีข้อเสีย นำมาใช้หรือปรับปรุงแก้ไขในการปฏิบัติงาน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบทของกระทรวงศึกษาธิการ

2. ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพด้วย จะทำให้ผลการวิจัยได้ข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เนื่องจากการวิจัยเรื่องนี้มีตัวแปรที่ไม่อาจวัดด้วยสถิติแต่เพียงอย่างเดียว